

Posudek vedoucího práce na diplomovou práci Anastasije Kučerové
(Postavení a perspektivy integrace ukrajinské menšiny v České republice,
Praha 2009, 65 stran)

vedoucí práce: PhDr. Marek Příhoda, Ph.D.

Studentka oborů politologie a východoevropská studia se specializací ukrajinistika Anastasija Kučerová si jako téma své závěrečné diplomové práce zvolila problematiku ukrajinské menšiny (vedle Rómů a Slováků nejpočetnější etnické skupiny v České republice), vykazující v posledních letech značnou dynamiku růstu, se zaměřením na její postavení a perspektivy integrace do majoritní společnosti. Formulované téma svou naléhavostí nabízí možnost vstoupit do navýsost aktuální debaty a svými případnými závěry přímo ovlivnit současné společenské vědomí.

V úvodu (s. 9–11) kolegyně Kučerová podrobně a poměrně precizně vymezuje téma a popisuje strukturu textu, mimo jiné naznačuje možná úskalí při jeho zpracování (např. nedostatek pramenů z ukrajinské strany). Stručně se věnuje zhodnocení použité literatury a pramenů (krátká pasáž na s. 11). Hlavní poslání své práce spatřuje v přiblížení problematiky ukrajinské emigrace českému prostředí (s cílem rehabilitovat její příslušníky v očích domácího čtenáře). Svou metodu a přístup (poněkud nekonkrétně) charakterizuje jako „pohled politologie“.

Za integrující prvek první kapitoly nazvané „Problém migrace“ (s. 12-24) můžeme považovat širší souvislosti zpracovávaného tématu. Od teoretických politologických východisek (s. 12) pisatelka přechází k otázce migrace v evropském kontextu (s. 13-15). Kapitola obsahuje nástin česko-ukrajinských kontaktů v minulosti (ve formě stručného historického přehledu, s. 16-19). V poslední podkapitole si všímá proměn ukrajinské menšiny v České republice posledních desetiletí (s. 19-24), kterou formovala především emigrace podmíněná ekonomickými motivy. Diplomantka přístupnou formou postihuje důvody, proč velká část lidí opouštějících Ukrajinu směřovala právě do Čech, a věnuje se vnitřní struktuře i teritoriálnímu rozvrstvení zdejší ukrajinské komunity.

Hlavním motivem druhé kapitoly „Kulturní rozdíly“ (s. 25-32) jsou pak vzájemné vztahy ukrajinské minority a české společnosti; autorka hodnotí stereotypizované představy, které neblaze ovlivňují vztah většinového etnika k Ukrajincům (či obecně k příchozím ze zemí bývalého SSSR) – např. obraz „mafiána“ spoluvytvářený médii, negativní historická zkušenost s politikou Sovětského svazu – obraz okupanta roku 1968. Neponechává stranou

ani vnitřní fungování ukrajinské komunity a konfrontuje ho s životem a zvyky většinové společnosti.

Ve třetí kapitole práce „Role emigrace v České republice“ (s. 33-47) přechází k institucionálnímu a legislativnímu rámci migrace do České republiky (podává přehled českých státních orgánů, do jejichž gesce migrační problematika spadá, a stručně charakterizuje jejich kompetence v dané oblasti). V poslední části třetí kapitoly (s. 38-47) pak analyzuje tematiku migrace v programech hlavních českých politických stran (postupně – ČSSD, KDU-ČSL, ODS, KSČM a Strany zelených). Na poměrně malém prostoru dokázala postihnout ideová východiska a z nich plynoucí odlišnosti v přístupu jednotlivých subjektů české politické scény. Upozorňuje kupříkladu na nepřiliš úspěšné snahy spojit deklarovanou otevřenost vůči jiným kulturám a národům s akcentem na národní hodnoty a vlastenectví (zvláště patrné u ODS a KSČM); zmiňuje rozpor mezi předvolebními deklamacemi na jedné straně a konkrétní vládní politikou na straně druhé.

Většina textu prvních třech kapitol předkládané diplomové práce má výrazně kompilativní charakter. Tuto skutečnost má kompenzovat poslední (čtvrtá) kapitola nazvaná „Vlastní výzkum“ (s. 48-59), slibující autorčin přínos k tématu opřený o data získaná z dotazníků. Kolegyně Kučerová vychází ze svého šetření formou rozhovorů se zástupci ukrajinské menšiny a české majority (celkem 30 lidí). Sama připouští, že výběr dotazovaných osob nespĺňuje přísná kritéria relevantního sociologického výzkumu (reprezentativnost okruhu respondentů, struktura skupiny dotazovaných odpovídající složení zkoumané skupiny). Naprostá většina oslovených zástupců ukrajinské menšiny patří k její vzdělanější a již integrované složce s dlouhodobým pobytem v České republice. Výsledky ankety tedy mají jen omezenou vypovídací platnost.

Stručný závěr práce (s. 60-61) shrnuje základní autorčiny teze, které pozorný čtenář z velké části načerpal již v předchozích kapitolách. K práci je připojena obrazová příloha (s. 65).

Kolegyně Kučerová ve své práci tematizuje jeden ze závažných problémů, který vyvstal v souvislosti s proměnami politické situace po roce 1989 a otevíráním české (resp. československé) společnosti světu. Za cennou považují pisatelčinu snahu uchopit užší otázku imigrace z Ukrajiny z pohledu politologie a migrační teorie; její přístup tak nepostrádá teoretické ukotvení. S ambiciózním úvodem a množstvím nastíněných otázek však poněkud kontrastuje samotné zpracování. Výsledkem zůstává více či méně zdařilá sonda do života Ukrajinců v Čechách a utváření jejich sociálních vazeb k českému okolí, nikoli komplexní analýza, popř. z ní plynoucí náměty na řešení problému. Kolegyně Kučerová od sbírky

postřehů nepřechází k formulaci hlubších závěrů (jak jsem již naznačil výše, krátký závěr práce z větší části opakuje obecná konstatování z předchozích kapitol). Pisatelce se rovněž nepodařilo sladit práci jazykově, na řadě míst textu až přespříliš podléhá vlivu informačních zdrojů, s nimiž pracuje – s citovou angažovaností patrnou v užívané slovní zásobě (zejména v poslední kapitole) kontrastuje chladný a strohý úřednický jazyk přejímaných právních dokumentů, které řeší otázku emigrace, či frázovitost stranických programů (třetí kapitola).

Práce do určité míry doplácí na to, že se zabývá tématem se značnou (a třeba dodat - jen stěží předvídatelnou) dynamikou. Do postoje české politické scény i českého státu k problému migrace zasáhla ekonomická krize, místní politickou scénu pozměnil vznik nového subjektu TOP 09 i nástup úřednické vlády. Nutno poznamenat, že diplomantka naznačuje očekávatelné změny, především přehodnocení poměrně vstřícné politiky na poli imigrační politiky směrem k restrikcí. Dodejme, že snaha o řešení otázky imigrantů pod tlakem domácích vnitřních problémů zřejmě ustoupí do pozadí i v chystané kampani k volbám do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky na jaře roku 2010.

Téma ukrajinské komunity v Čechách by si jistě zasloužilo preciznější zpracování. Autorka zůstává při naplnění svých cílů z úvodu práce jen na počátku cesty. I přes opakovanou redakci nebyly odstraněny některé formální nedostatky včetně problémů s pravopisem (zejména interpunkcí) a potlačena stylistická rozkolísanost práce. Za žádoucí bych rovněž považoval podrobnější zhodnocení bibliografie v úvodu. Musím bohužel konstatovat, že čtenářský dojem určité nehotovosti a nedořečenosti plyne z rozhodnutí předložit text k obhajobě i přes přetrvávající výhrady.

Práce Anastasije Kučerové nicméně splňuje základní nároky kladené na diplomovou práci; při závěrečném hodnocení musím vzít v úvahu sympatické osobní zaujetí pro zpracovávané téma spojené se snahou o revizi (pokřiveného) obrazu Ukrajinců v očích české veřejnosti. Finální (poněkud nesourodý text) ovšem není možné ve stávající podobě doporučit k publikaci v odborném periodiku.

Navzdory všem výše uvedeným výtkám a při zohlednění pozitiv (zmiňovaných v posudku) doporučuji předloženou práci k obhajobě a navrhuji její hodnocení známkou dobře (3).

Ve Vlašimi dne 10.1.2010

MAREK PŘÍHODA